

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Ecclesiasticae Pars ...

Historiae Ecclesiasticae Pars Tertia, Qva Continentvr Hermiae Sozomeni
Salaminij lib. 9. Euagrij Scholastici Epiphanensis lib. 6

Christopherson, John

[Köln], 1569

Hermiae Sozomeni Salaminii Historiae Ecclesiasticae Liber Primvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12718

HERMIAE SO- ZOMENI SALAMINII HISTORIAE ECCLESIA- STICAE LIBER PRIMVS.

*Libri proœmium in quo de gente Iudaica dubita-
tionem mouet, Deinde commemorat qui ab
initio de istiusmodi argumento primum scri-
bere cœperint, & quomodo ac ex quibus scri-
ptoribus historiam hanc deprompserit, & quòd
veritatis eruenda studio, nonnulla quoq; alia
præsenti historia attexuerit. CAP. I.*

Gene. 18.

AM pridem cœpi mecum cogitare, quid causæ esset, cur alii homines tam prompto ac parato animo fidē in Deum verbum, Iudæi autem tam ægrè & difficulter amplexarentur, præsertim cum hi ab initio diuina eloquia summa obseruantia colere didicissent, & Christum ante, quàm adueniret, pro certo aduenturū per prophetas cognouissent. Nam Abraham cum generis illorum, tum circumcisionis author, filiū Dei suis ipsius oculis aspexit, eumq; excepit conuiuio.

Gene. 22.

Isaac etiam eius filius, cum victus ad altare à patre deduceretur, figuram hostiæ, quæ in cruce oblata est, expressit: quippe eodem modo Christum passum esse memorant hi, qui sacras literas accuratè peruestigarint. Iacob porrò tum Gentium expectationem, quæ est iam in Christo, tum tempus, quo esset seruator venturus, præsignificauit, his ferè verbis: Deficient principes Iudæorum de genere Iudæ principis tribus illius. Quibus verbis Herodis indicauit principatum: qui patre Idumæo, matre autem Arabe natus, à Senatu Romano & Augusto Cæsare Iudæorum genti præfectus est. Quin etiam reliquorum prophetarū, alii Christi procreationem, ineffabilem eius conceptionem, matrē post partum

partum virginem mansuram, genus, & patriam illius prædixerunt: alii diuinas eius & admirabiles res gestas: passionem alii, à mortuis resurrectionem, ascensum in cælos. & quæ de nique res in singulis istorum accideret, antè vaticinati sunt. Verum si quis istarum rerum ignarus sit, eas cognoscere non erit magni negotii, modò sanctæ scripturæ libros perlegere voluerit. Porro autem Iosephus, Mathathie filius, cir cum apud Iudæos, tum apud Romanos maxima nominis celebritate florès, testis est de vero Deo verbo locupletissimus. Nam non grauatür illum appellare, effectore operum admirabiliu, & verè doctrine magistrum: quinetiam Christum perspicue nominat, neq; ignorat eum morti in cruce oppetendæ addictum fuisse, tertioq; die reuixisse, & alia infinita miracula de eo à diuinis prophetis prædicta esse. Testatur præterea multos tum Gentiles, tum Iudæos, quos ad suam doctrinam perduxerat, eum amare non desisse, & gentem ab eo nomè adeptam perpetuò remansisse. Atq; dū ista narrat, videtur mihi clara voce propemodum pronuntiare, idq; eius rebus gestis valde appositè, Christum esse Deum, quinetiam admirabilitate obstupefactus, ita se mediū interiiicit, vt credentes in eum neutiquam infectetur ille quidem, sed illis potius consentiat. Itaque mihi de his rebus cogitanti mirum sanè videtur, Iudæos non aliis hominibus anteuertisse, seque ad fidem Christianam prius transfuisse. Neq; profectò omnes Gentiles, quamuis quædam de Christo futura, à Sybilla, & à quibusdam oraculis præsignificata sint, propterea in crimen quod fidem ægrius & difficilius admiserint, vocandi sunt: quippe pauci admodum, iique doctrina præstantes, eiusmodi prophetias numeris ex maxima parte conscriptas, & verbis obscurioribus, quàm quæ à plebe percipi possent, editas, intelligere potuerunt. Quare cælitus, mea quidè sententia, à Deo prouisum erat ad posterorum hominum cõsensionem, vt res futuras non modò suorū prophetarum, verum ex aliqua parte etiã peregrinorum animis iniiceret ad prædicendum: idq; in more musici, qui dū cantilenam peregrinam canere instituit, necessitate adductus, aut chordas superuacuas plectro percurrit, aut alias nouas his, quas ipsum instrumentum iam habet, adnectit. Verum quia Iudæi seri⁹ tardiusq; fidem Christi receperunt, q̄ Gentiles, cum tñ pluribus manifestioribusq;

SOZOMENI HISTOR.

prophetiis de aduentu Christi instructi essent, ista disseruisse fat est. Neque cuiquam certè mirum debet videri, ecclesiam Dei per alias gentes maximè creuisse: primū quòd Deus in rebus diuinis grauissimisque mutationes contra omnium opinionem facere consuevit: deinde quòd cōstat diuinam religionem non vulgaribus virtutibus eorum, qui ab initio ei præfuerint, administratam esse. Nam tamen si linguam disertam, & ad eleganter loquendum exercitatā non habuerunt, neque verborum concinnitate, aut certis demonstracionibus lectores ad suam sententiam perducere potuerunt, non tamen propterea conatus eorum peius successit, sed abiiciendo opes, sua bona contemnendo, patibuli cruciatum subeundo, multa & acerba tormenta, velut alienis circumdati corporibus, fortiter tolerando. & neque blanditiis vel plebis, vel magistratum vllius ciuitatis, obsequendo, neque eorum minas extimescendo, planū omnibus fecerunt, se eiusmodi certamina amplissimorum præmiorum spe inductos obiisse. Quocirca oratione ad persuadendū non erat opus, præsertim cum res in singulis familiis & ciuitatibus gesta, homines nullo penè negotio ad ea credenda impellerent, quæ nunquam antea audiuisent. Cum igitur tam diuina sit, & tam admirabilis in orbe terrarum facta mutatio, vt homines pristinam suam religionem, legesq; patrias aspernentur, perquam absurdum sanè videretur, vt cum caper Calydonius, Marathonus taurus, & aliæ eiusmodi res quæ in singulis regionibus vrbibusq; vel re vera acciderint, vel à poetis confictæ fuerint, tam magno æstimatæ sint, vti Gentiles scriptores, facilè præstantissimi, iiq; natura ad res literis prodendas aptissimi, in illis describendis operam & laborem ponerent, ipse non omnes ingenii nervos contenderem, vt res in ecclesia administratæ mea opera scriptis mandarètur ad posteritatem. Persuasum nāq; habeo, cum argumentum non hominū ingeniis excogitatū sit, futurū esse, vt præter omnium opinionem me scriptorem diuina ope adiutum ostendam. Atque animus quidem erat hoc opus iam à Christo nato repetiuisse: sed cum animaduertèrem alios scriptores Clementem dico, Hegesippum, viros sapientissimos, qui Apostolorum temporibus proximè succedebant, Africanorum

canum præterea, & Eusebium cognomento Pamphilum, virum tum in sacris literis, tum in poetis alijsq; Scriptoribus gentilibus peritissimū, idem ipsum ad sua ipsorū tempora scribere aggressos, eas solū res, quæ post Christi ad cælos ascensum vsque ad necē Licinij in ecclesijs gestæ sunt, & ad nostrā venire notitiam in duobus libris summatim persecutus sum. At iā, Deo iuante, quæ deinceps secutæ sunt, comemorare conabor. Atque mentionem faciam cum rerum, quibus ipse interfui, tum earum, quæ non hac nostra ætate solum, verum etiam ante nos natos factæ sunt: quas quidē ab illis, qui vel eas ab alijs didicerāt, vel ipsi oculis viderant, ipse, equidem accepi. Quæ autem ante illud tempus obtigerint, earum cognitionē partim ex legibus religionis ergō sancitis, partim ex Cōcilijs varijs temporibus celebratis, partim ex rerum innouationibus prodita, partim deniq; ex imperatorū & sacerdotū epistolis collegi: quarū epistolarū alię etiā in palatijs imperatorū, et in ecclesijs seruantur: aliæ dispersę in manibus literatorum hominum reperiuntur. Quas cum ad verbum in hanc historiam conijcere instituissem, commodius putavi propter operis molē, earū sentētijs breui percerere: nisi in res ambiguas, de quibus variæ & discrepantes multorū extarent opiniones, aliquando forte inciderē. Nam tū si quod scriptū mihi suppetet, illud ad veritatem declarandā citabo. Verū ne quis rerū ipsarum ignarus, nostrum opus, cū cōtraria scripta legerit, condēnet mendacii, intelligendū est, ecclesiarum præfides propter dogmata Ariana, aliaque quæ post nata sunt, inter se dissentientes, singulos pro defensione opinionum, quibus ipsi fauebant, literas ad eos, qui eādē cum ipsis doctrinam amplexabantur, scripsisse. Qui quidē in cōsilijs consentiētes, quæ ipsis placebāt, ea sancuerūt: & nō raro cōtrariarū opinionū fautores, indicta causa, condēnarunt: atque imperatores suæ ætatis, hominesq; potentes summa obseruantia profecuti, quantum in ipsis situm erat, illos in suam opinionem adducere studuerunt. Quos quidem sibi cōciliari ideo laborarūt, vt hominibus afferrent opinionem, se verū Dei cultū consecrari. Porro autem alij horum, illorum alij addicti sententijs, epistolas, quæ pro sua secta faciebant, studiosē in vnum colligerunt:

SOZOMENI HISTOR.

missas verò fecere contrarias. Quæ res vna effecit, vt quæ in his obtigerint, ægrius & maiore cum difficultate eruere mus. Verùm cum in historia nihil ponendū sit, quod nō sit syncerū maxime, & veritatis propterea maxime in ea ratio habēda, idcirco videbatur per mihi necessarium, vt quoad possem, eiusmodi literas diligēter peruestigare. Præterea si virorum ecclesiasticorū inter ipsos seditiones vel de primatu, vel de sua secta aliis præferenda excitatas persequar, ne quisquā existimet velim, hoc importunè à me factū esse, aut istarum rerum commemorationem malevolentia attribuat. Nā primū vti dictū est, veritatē omnibus rebus antepone re scriptorem decet. Deinde doctrina ecclesiæ catholica maxime tum ingenua ac syncera videbitur, cū tamen si sit contraria sententiū insidiis exploratè probata, tamen victoria veluti diuinitus donata potiatur, & viribus recuperatis, omnes ecclesias & hominum multitudines ad suā veritatem amplectendam pertrahant. Atq; consyderanti mihi vtrum res ecclesiæ, quas in imperio Romano gestas cognoui, solum literis mandare deberem, rectū videbatur etiam eas, quæ apud Persas & alios barbaros in religione contigerint pro virili commemorare. Neq; certe alienum erit ab historia ecclesiastica in hoc opere item narrare, tum quinam tanquam patres & principes eorum, qui monachi vocantur, olim extiterint, tum etiam qui illis successerint: quos vel ipsi nouimus, vel accepimus ab aliis, ob pietatem suam permagnam laudem consecutos. Nam neque eorum virtutem in obliuione iacere permittendo ingrati erga illos, neq; inscij rerum ab illis gestarum videri volumus, præsertim cum tam præclarum viuendi exemplar his qui se huic pio vitæ generi se dicare instituunt, post se reliquerint: quo quidem si qui vti voluerint, non dubium, quinitissimum sint, & felicissimum vitæ exitum habituri. Verùm de his in sequenti sermone pro virili disseremus: nunc autem inuocato dei propitij auxilio, ad res gestas narrandas veniemus. Hinc igitur præsentis historiae ducetur exordium,

Qui-

Quinam urbium primariarum, cum Constantinus rerum potiretur, episcopi fuerint, et quòd orientis partes, Lybiam vsque, timidius propter Licinium Christi nomē confessæ sunt: contra verò occidentales, Constantino freti, propalam Christi fidē profitebantur. CAP. II.

CRISPO & Constantino Cæsaribus Cofs. Romanæ ecclesiæ antistes fuit Siluester. Alexandrinæ autè Alexander: Macarius vero Hierosolomitanae. Episcopatū ecclesiæ vrbis Antiochiæ ad Orontē fluuiū sitæ, Romano iā mortuo, nemo adhuc obtinuerat, propterea quod persecutio, vt est verisimile, fuerat electioni episcopi impedimēto. Verū nō ita multò post episcopi Nicææ coacti, Eustathium propter eū vitæ, tū doctrinæ præstatiā admirati, dignū iudicarunt, qui sedē apostolicā capesseret: & ob eam causam, cū esset episcopus Berceæ vrbis finitimæ, illum inde Antiochiam transtulerunt. Per id temporis Christiani, qui versus orientem ad Libyes vsque, qui sunt confines Aegyptijs, habitabant, conuentus palam agere propterea non ausi sunt, quòd Licinius beneuolū suū erga illos animū mutauerat. At Græci Macedones, & Illyrici, qui versus occidentem, suarum rerum domicilia habebant, Constantini opera, qui illi imperij Romani parti præfuit, liberè & animo securo deum coluerunt.

Quòd propter crucis visionem, & Christi apparitionem, Constantinus ad Christi religionem venerat, interim tamen à nostris pietatem edoctus, vbi etiam de pœnitentiâ disseritur. CAP. III.

HVic imperatori Constantino quanquam multas alias res accidisse, quibus inductus, religionem Christianam colere cœpit, maximè tamen visionē diuinitus ei obiectam, eū ad eam rem impulisse accepimus. Nā cū animo institueret bellū cōtra Maxetiū gerere, secū, vt verisimile est, dubitare cœpit, quis euētus belli futurus esset, & quē sibi adiutorē ascifferet. Qui in tali cogitatiōe positus,

per vi-

SOZOMENI HISTOR.

per visionem signū crucis in cælo splendescens conspicatus est. Atq; ei iā visioe obstupefacto, sancti angeli astates dixerunt: IN HOC, o Constantine, vinces. Fertur quoque ipsum Christum ei apparuisse, ostendisseque figuram crucis, ac iussisse vt similem ei fabricandam curaret, eaque tum velut subsidio in bello administrando, tum tamquam instrumento ad victoriam consequendam apto vteretur.

Quam rem Eusebius cognomento Pamphilus asseuerat se ab ipso ore imperatoris iureiurando eam confirmatis audiuisse: nimirum circiciter meridiem, sole iam paululum declinante, crucis signum ex lucis splendore figuratum, in quo inerat hæc inscriptio, IN HOC VINCE, in ipso cælo apprens, tum imperatorem ipsum, tum milites, qui cum eo erant, vidisse. Nam ei quopiam cum exercitu iter facienti, inter vias hanc admirabilem visionem oblatam esse: atque dum versaret animo quid sibi vellet noctem illū oppressisse. Cui secundum quietem Christum visum esse cū eo ipso signo, quod in cælo apparuerat: iussisseque vt aliud signum ad eius exemplar construeret, eoque veluti præsidio in præliis contra hostes committendis vteretur.

Et quoniam Imperator non amplius iam vlllo egeret interprete, sed manifestò esset ei declaratum, quo modo de deo sentiret, primo mane, conuocatis Christi sacerdotibus, de religione Christiana eos percunctatur. Qui libris sacræ scripturæ prolatis, ea, quæ ad Christum spectabant, illi exponunt: quæ quidem ante quàm facta fuissent, à prophetis prædicta esse demonstrarunt. Signum autem quod apparuerat, indicium esse dixerunt victoriæ contra inferos: quam quidem victoriam cum ad homines descendisset, crucis tormenta subeundo, oppetendo mortem, & tertia die ad vitam resurgendo, reportasset.

Adieceruntque sperandum cuique esse, post discessum ex hac vita, omnes homines ad finem præsentis sæculi eodem modo resurrecturos, & immortalitatis fore participes: alios quidem vt præmijs pro recte factis, quæ in hac vita gesserint, donentur: alios autem, vt pro sceleribus, quæ admiserint, debitas pœnas luant. Esse tamen his, qui in hac vita deliquerint, oblatam salutis occasionem & expiationem à peccatorum labe.

Nam

Nam qui nondum sunt mysteriis initiati, illos si secundum legem ecclesie initientur, salutem consecuturos: qui autem initiati sunt, si non interim delinquant. Sed quia istud à paucis viris, iisque plane diuinis præstari possit, alteram expiationem quæ fieret per pœnitentiam, institutam docuerunt. Nam deum misericordem esse, veniamq; tribuere lapsis per peccatum, si modo eos pœniteat, & pœnitentiam bonis operibus confirmet.

*Quòd crucis vexillum in bello antecedere sanciuir,
& narratio quædam admirabilis de iis qui
crucis vexillum gestabant.*

CAP. IIII.

His rebus à sacerdotibus expositis, imperator prophetias de Christo admiratus, mandatum viris arte peritis dat ut signum, quod à Romanis Labarum vocatur, in effigiem crucis auro, & lapidibus pretiosis collustratam mutarent. Hoc signum bellicum in multo maiore honore, quam alia, propterea fuit, quod semper imperatorem antecedere, & à militibus adorari cōsuevit: quod quidem cū signum esset imperii Romani oīm præstantissimū, arbitror à Cōstantino ob hanc causam in primis signū crucis mutatū, ut assiduo eius aspectu & cultu subiectos suos pederentim à patriis ritibus desuefaceret, eumque solum deum existimarent, quem coleret imperator, atque illo duce & adiutore in bello contra hostes gerendo vterentur. Nam istud veluti propugnaculum ante copias suas semper gestandum curauit, & si quæ cohors laboraret, illud ei admouere iussit: atque lectissimos satellites ad illud negotium obeundum constituit, quibus onus impositum erat, ut singuli vicissim signum humeris ferrent, & acies hostium circumirent. Fertur autem eum, qui illud quodam tempore gestaret repentina hostium incurfione perterritum idem ipsum tradidisse alteri, & se à prælio subduxisse. Ac cum iam extra telorum iactum consisteret, ex improviso lethali vulnere fauciatum concidisse: eum autem, qui diuinum crucis signum ab illo acceperat, sine vulnere perstitisse, idque cum multi tela in ipsum conicerent.

rent.

SOZOMENI HISTOR.

rent. Nam tela coniecta ab hostibus, mirandum in modum diuina virtute directa, in ipso signo infiguntur: ab eo autem, qui illud ferebat, quiq; in medijs periculis versabatur, auolant. Dicitur porro nullum vnquam militē, qui munere signi huius gestandi fungebatur, in bello (quod sanè credibile est) in grauem aliquam calamitatem incidisse, aut vulnus accepisse, aut captiuum abductum esse.

Confutatio eorum qui Constantinum propter Crispī filij cædem, ad Christi fidem venisse contendunt.

CAPVT V.

NON sum equidem nescius memoratū à Gentilibus, Constantinum tum quosdam genere sibi coniunctissimos trucidasse, tum ad necem filio suo Crispo inferendam operam contulisse. Quorum facinorum cum eum postea pœniteret, cum Sopatro philosopho, qui id tēporis in scolam philosophiæ, cui ante præfuerat Plotinus, magister successerat, de eorum expiatione communicasse: eum autem respondisse, nullam esse eiusmodi delictorum expiationem. Qua inficiatione imperatorem valde conturbatum, fortè incidisse in episcopos, qui pœnitentia & lauacro baptismatis se eum omni peccato expiaturos pollicentur. Quos cum ex animi sui sententia dixisse intelligeret, eorū responso magnopere delectatum, cœpisse illorum religionem habere in admiratione, Christianum fieri, & suos subiectos ad eandem religionem pellicere. At mihi sanè ista ab illis, qui studio ducuntur Christianæ religioni obtrectandi, videntur esse conficta. Nam Crispus, propter quē memorant Constantinum expiationem quæsiuisse, vigesimo anno imperii paterni mortem obiit: qui dum viueret, multas leges cū patre vnà, utpote qui secundas imperii partes (Cæsar enim erat) obtinuisset, pro Christianorum libertate sanciuit: cui rei etiamnum testimonio esse poterunt, tum tempora quæ ipsis legibus subscripta sunt, tum legum latorum nomina. Quod autem ad Sopatrum attinet, primū non est verisimile eum in colloquium venisse Constantini, qui soli illi imperii parti, quæ est
versus

versus oceanum, & ad Renum pertinet, præfuit. Nam propter dissidium cum Maxentio ætatem in Italia degente imperium Romanum seditionibus exarsit: neque facile erat cuiquam illo tempore ad Gallos, Britannos, & reliquos illius orbis partis incolas (apud quos liquidò constat inter omnes Constantinum primum religione Christiana imbutum esse) ante iter facere, quàm Constantinus adversus Maxentium bellum gessisset, peragrasset Italiam, & Romam vsque venisset. Cuius rei testes denuo sunt, tum tempora, tum leges pro pia religione promulgatæ. Quòd si demus etiam, vti facile possumus, imperatorem cum Sopatro coram collocutum, vel per literas, quæ volebat, ab eo didicisse, non tamen probabile est philosophum ignorasse, quomodo Hercules Alcmenæ filius tum post trucidatos liberos, tum post cædem Iphiti, quem vtpote hospitem atque amicum iniuste peremerat, Cereris sit expiatus mysterijs. Verùm sint hæc quæ diximus satis, tum ad ostendendum, quòd Gentiles eiusmodi delictorum expiationem profiterentur, tum ad eos mendacij conuincendos, qui Sopatrum ei rei contradixisse cõmenti sunt. Nam non equidem affirmarim philosophum, qui apud Gentiles ob exquisitam doctrinam id temporis facile præclarissimus habitus est, illum expiandi modum ignorasse.

Quòd Constantini pater Christi nomen propagari permittebat, Constantinus autem magnus, ut ubique floreret author fuit.

CAPVT VI.

Ecclesiæ verò, quæ erant in ea imperij parte, quæ Constantino parebat, in summa lætitia vitam egerunt, creueruntque in dies magis magisque, tam beneuoli tamque pacis & concordie studiosi beneficijs ornata. Quas quidè etiã ante eius regnũ diuinum numè à persecutionis & turbarũ procellis liberas vacuasque conseruauerat. Nam cum ecclesiæ in alijs orbis partibus persecutionum fluctibus iactarentur, solus Constantius Constantini pater permisit Christianis potestatem liberè suam religionem excolendi. Quin rem ab eo gestam reuera cognoui cum admirabilem

SOZOMENI HISTOR.

*Mo. Christianis
imitandū p̄ci
p̄cb̄ḡ exēptū*

bilem, tū digna fanè, quæ literis prodatur: quæ ita se habet.
Cum in animo haberet accuratè explorare, quinam ex numero Christianorum in palatio suo ætatem degentium viri boni & perfecti essent, conuocatis omnibus palam edixit, vt si vellent simulachris immolare, & deos similiter cum ipso colere, in suo manerent palatio, eundèq; quo prius, dignitatis gradum tenerent: sui autem recusarent, exirent è palatio gratiasq; agerent, quòd nò supplicio etià affecti fuissent. Vbi verò in duas partes diuisos vidit, & qui religionè prodebant, in vnā, qui autem diuinās res præsētib; bonis anteferebant, in alteram segregatos, decreuit secum his, qui se fideles erga Deum Opt. Max. declarassent, in amicorum atque adeo consiliariorū numero habere: reliquos autem tanquā ignauos, & veteratores auersatus est, & à sua prorsus consuetudine exclusit: ratus eos nunquam erga imperatorem beneuolos fore, qui tam prompto & parato animo Deum prodiderant. Quamobrem hinc capere coniecturam licet, neque Gallis, neque Britannis, qui longè ultra fines Italię habitant, neque aliis, qui circiter montes Pyrenæos ad oceanum occidentalem vsque incolunt, contra leges visum esse, Christianam religionem, dum abhuc vitam suppeditabat Constantio, profiteri.

Cæterum simul vt Constantinus successit in imperium, status ecclesiæ multo magis florere cœpit. Nam Maxentio Herculij filio interfecto, & illa parte imperij ad Constantinum delata, Christianam religionem liberè coluere omnes, qui vel circa Tyberim fluuium, vel circa Eridanū, quem indigenæ Padum nuncupant, vel circa Aquilam denique habitabant, in quem Argo nauem vi pertractam, in mare Tyrrenum incolumem delatam esse. Nam Argonautas, quòd Acætē declinarent, non eūdem in reditu cursum, tenuisse, sed trāsmissō mari schythico, per flumina, quæ per illas partes perlabuntur, in fines Italorum peruenisse, atque illic hybernantes, vrbem, quam Emonem vocant, condidisse, memoriæ proditum est. Sequenti autē estate, opera indigenarum adiutos, Argo nauem circiter quadringentos stadios per terram machina quadam traxisse, deduxisseque in Aquilam fluuium, qui in Eridanū influit. Eridanus vero tandem in mare Superum delabitur.

De.

*De iniuriis inter Constantinum & Licinium
sororis eius maritum, Christianorum causa
susceptis, & quòd Licinius prorsus à Constan-
tino superatus, paulò post Theſsalonica inter-
fectus erat. CAP. VII.*

POST prælium circa Cibales commissum, Dardanijs, Macedones, & quotquot circiter Istrum accolunt, Hel las quoque, & tota Illyria ditioni Constantini subiugata est. Licinius autem ea in pugna in fugam versus, & si antea religionem Christianam tutatus fuisset, tunc tamen mutata sententia, tum complures ex sacerdotum numero, qui in eius ditione vixerunt, tum non paucos ex laicis, & maximè eos, qui rem exercebant militarem, grauitè afflictauit. Nam propter inimicitias, quas cum Constantino gessit, graue contra Christianos odium exercere cœpit: ratus sanè se Constantinum magna affecturum molestia, si Christianam religionem acerbè exagitaret: simulque persuasum habuit ecclesias pro Constantino solo preces fundere, proque viribus contendere, vt ab eo vno gubernarètur. Porro autem, cum prælio rursus esset cum Constantino decertaturus, victimis & vaticinationibus (vt fieri solet) vsus est, quò belli expectati administrationi melius prospiceret. Atque quorundam suasu, qui eum victorem fore pollicerentur, inductus, ad Gentilitatem se transtulit. Quare Gentiles etià ipsi memorant re vera eum tum fecisse periculum oraculi Appollinis Dindymei quod Mileti edi solet, Cui de belli euentu sciscitanti respondisse dæmonium his duobus Homeri versibus.

*Te iuuenes (grandæue pater) vexare feroces
Certum est: te infirmum manet ærumnosa senectus.*

Quare tametsi religio Christiana diuina prouidentia ex multis aliis rebus videtur mihi tum stabilita esse, tum tantà fecisse progressionem, tamen ex illis, quæ tum gestæ erant, multò maximè creuisse censeo. Nam cum Licinius ià constitueret omnes in sua ditione ecclesias grauitè persequi, bellum illud suscipitur in Bithynia, quod ipse & Constan-

B tinus

SOZOMENI HISTOR.

tinus postremò inter se gesserunt. In quo Constantinus diuina ope tantòpere adiutus est, vt hostes terra mariq; superaret. Licinius igitur pedestribus copiis & naualibus amissis, se Nicomediam recepit, & postea vitam priuatá Thessalonicæ ad tempus degens, ibi è medio sublatus est: vir sanè initio quidè imperii tum ob res bellicas, tū ob alias quoq; summa laude celebratus, & nuptiis sororis Constantini magnopere cohonestatus, ad extremum tamen hunc vitæ exitum consecutus est.

*Enumeratio præclarorum Constantini facinorum,
tum in libertate Christianorum asserenda, tum
in templorum fabricatione, & rebus aliis reip.
vtilibus. CAP. VIII.*

Constantinus autem, cum iam solus vniuerso imperio Romano potitus esset, subditis suis versus orientem habitantibus edicto publico mādauit, vti religionem Christianam colerent, & diuinum numen studiose venerarentur: illudq; solum numen diuinum censerent, quod reuera sit, quodq; omni tempore fatis in se virium & potentia habeat. Nam qui in eo diligèter colendo studiū suum ponerent, his omnia bona affluèter suppetere solere, & quæcunque cum spe bona molirentur, ex sententia succedere: at qui in Deo Opt. Max. adorando delinquerent, res omnes publicè & priuatim, in bello & pace infeliciter euenire. Porro autè non quo insolèter gloriaretur, sed quò Deo gratias ageret, se dicere affirmavit, Deū cum ipsum idoneū suæ voluntatis administrū esse iudicaret, à mare Britannico ad regiones vsq; in Oriente sitas deduxisse, quò tū Christiana augetur religio, tum qui diuini cultus gratia vel fidem constanter in tormentis confessi fuissent, vel martyria toleranter perpessi, illustrioribus honoris insignibus ornarentur. Cū hæc edicto exposuisset, aliaque infinita, quibus putaret subiectos suos ad veram religionem impelli, omnia decreta, actaq; temporibus tyrannorum, qui ecclesiam persecuti fuissent, abrogare cœpit, libertatemque lege concedere iis, qui propter Christi nominis confessionem vel ad insulas, vel ad alia loca contra voluntatē incolenda, vel ad

effo-

effodienda metalla, vel ad opera publica obeunda, vel ad inferuendum gynecæis, textrinis ué, vel ac ministrandum Curiis, cum antea cõsiliarii non fuissent, cõdemnati essent. Itemque ignominia affectos, ignominia liberare: qui autẽ exercitu eiecti essent, optionem facere, vel pristinũ gradũ obtinendi, vel cum libertate honorifica, libero otio perfruenti. Postea vero quàm omnes ad priorem suam libertatẽ, & ad consuetos honores reuocasset, fortunas etiã, quibus exuti fuerant, eis reddidit. Quòd si qui morte condemnati bonis spoliati essent, eorum hæreditates ad genere proximos deferre, sin nemo ex cognatis superesset, ecclesiam cuiusq; loci propriam hæredem fieri, & seu priuatus quispiã, seu magistratus vllam partem possideret, restituere iussit. Atque illis, qui vel ea bona coemissent ab ærario, vel gratis accepissent, se quoad fieri posset, honesta ratione & modo prouisurum pollicitus est. Esta quidem, vt primum ab imperatore, vt demonstratum est, decreta fuere, legeque confirmata, absque mora sunt ad exitum decorum consentaneumque perducta. Nam Christiani, omnes ferè Romani imperii magistratus gerere cõeperunt, interdixeruntq; omnibus, ne de cætero vel simulachris immolare, vel diuinationibus nefandisue mysteriis uti, vel statuas erigere, vel festa Gentilitia celebrare aggredieretur. Multa præterea vetera ciuitatum instituta fuere mutata. Postremo sicut apud Aegyptios cubitus ille, quo inundatio Nili notari solet, non amplius, vt moris erat, ad fana Gentilium, sed ex illo tempore ad Christianorum ecclesias delatus est: Sic apud Romanos tunc primum spectaculum gladiatorum vetitum est, & apud Phœnices deinceps interdictum his, qui Libanum, & Heliopolim incolebant, ne virgines vt solent antè stuprari permitterent, quàm cum viris, quibus dabantur in matrimonium, concumberent. Nam illis in more positum erat, vt post primum illum nefarium concubitum admissum, cum maritis, quibus legitimo iungebantur connubio, vnà in vnis ædibus vitam degerent. Quod autem ad sacra templa attinet, quæ satis haberent laxitatis, reficiebantur: alia altius erigebantur, latioraque non sine splendoris accessione fiebant. Noua etiam,

SOZOMENI HISTOR.

Mo
 inci
 Feb

 vbi nulla ante fuissent, ab ipsis fundamentis extruebantur. Pecuniam autem ad hanc rem ex ærario regio suppeditauit imperator: scripsitque tum ad episcopos, tum ad præfides cuiusque prouinciæ: ad illos quidem, ut quæ vellent, imperarent: ad hos autem, ut morem gererent episcopis, eorūque imperata studiose facerent. Itaque vnà cum prospero imperij statu, magnopere creuit religio. Porro imperator post bellum cum Licinio gestum, tam secundo fortunæ flatu in prælijs contra alienas exterarūque gentes faciendis usus est, ut tum Sauromatas, tum Gotthos subiugaret: & ad extremū quò eis aliquid deferre beneficij videretur, fœdera cū illis percussit. Ista quidem gens id temporis trans Istrum fluuiū habitauit: quæ cum esset tum propter multitudinem, tum propter corporum magnitudinem bellicosissima, & in re militari assiduè exercitata, alios quidem Barbaros deuicit, Romanos autem habuit solos, qui ipsam bello æquarent, strenueque resisterent. Dicitur præterea Constantino in hoc bello vel maximè per signa ac somnia declaratum, quàm sedulo deus sua prouidentia ipsi prospexisset. Quare cum in omnibus bellis suo tempore gestis victoriam esset consecutus, velut gratiam Christo redditurus, veram religionē cum summo studio excolere, subiectosque ad eam solam sanctè obseruandam, & salutarem ducendam hortari cœpit. Quin etiam ex terra, quæ in singulis ciuitatibus vectigalis erat, certum vectigal, quod ærario pensitari solet, accepit, & ecclesiis ac clero distribuit: quam quidem largitionem in omne tempus ratam esse lege fanciuit. Porro quò milites iuxta secum ad deū colendum assuefaceret, arma eorum effigie crucis signanda curauit. In palatio item extruxit ecclesiam, & tabernaculum ecclesiæ figuram exprimens, cum contra hostes prælio contenderet, secum circumferre cōsueuit: ad eum finem, uti neq; sibi in solitudine vitam agenti, neq; exercitui deesset ædes sacra: in qua quidem deberent, Deum laudibus efferre, precibus sollicitare, & sacra mysteria percipere. Nam sacerdotes & diaconi, qui secundum Ecclesiæ institutum ista munera obirent, tabernaculum assiduè secuti sunt. Ex eo tempore militares Romanorum ordines, qui iam vocantur Numeri, singuli sibi tabernaculum separatum construxerunt, habueruntq; secum sacerdotes & diaconos
 ad rem

ad rem diuinam faciendam designatos. Legem etiam tulit, ut tum die dominico (quem Hebræi appellant primum diem hebdomadæ, Græci autem solis nomine nuncupant) tum die Veneris omnes à iudicijs dandis, & alijs obeundis negocijs vacarent, precibusque & obtestationibus deum colerent. Diem autem Dominicum veneratus est vtpote in quo Christus resurrexerit à mortuis: diem verò Veneris, vtpote in quo cruci suffixus fuerit. Nam sanctæ cruci plurimum tribuit honoris, tum propter subsidia in bello cōtra hostes gerendo ex eius virtute sibi allata, tum propter diuinā sibi de ea oblatam visionem. Postremò supplicium crucis à Romanis olim maleficis decretum, lege sustulit: quinetiam suam imaginem, seu in numis expressam, seu depictam in tabulis, iussit semper hoc quoque diuino signo inscribi confignariq;: Cuius rei etiam adhuc testimonio sunt imagines eius hac figura descriptæ. Et quanquam in omnibus rebus, quas moliebatur, diuinum cultum impensè curabat, in legibus tamen condendis vel maximè. Qua causā inductus, intēperantes & libidinosos concubitus antea minimè vitiosos coercuit: quemadmodum ex legibus de illis litis, si cui sit curæ istud cognoscere, facile potest intelligi. Mihi enim in præsentia ad illud accuratè persequendum non satis opportunum tempus videtur suppetere. At leges cum ad honorem religionis Christianæ, tum ad eius confirmationem ab eo præter eas, quas iam commemorauimus, promulgatas persensere necesse habeo: quippe cum videantur cum historia ecclesiastica imprimis cohærere. Hinc igitur exordium capiam.

Quòd legem tulit Constantinus qua professis virginitatem, ius condendi testamentum concessit, clericis verò contributionum immunitatem.

CAPVT IX.

Vetus erat apud Romanos lex, quæ vetuit cælibes, si annum ætatis vigesimum quintum præterissent, paribus cum his, qui nuptias contraxissent, priuilegijs frui: iussitque præter alia multa, etiam vt nihil commodi, etiā si

B 3 genere

SOZOMENI HISTOR.

No
im
pre
 genere proximi essent, ex testamento suorū caperent. Quin etiam eos, qui nullos habebant liberos, dimidiata parte bonorum, quæ erant reliqua, multauit. Hæc lex à veteribus Romanis sancita fuit, eo cōsilio, vt nō urbem Romam solum, verū etiam cæteram suam ditionem hominum multitudine compleret: quandoquidem haud longo tempore ante legem latam quàm plurimos bellis intestinis ac ciuilibus amiserant. Quare imperator, cum videret eos, qui & virginitatem excolere, & sine liberis esse propter Dei amorem in animum induxissent, hac de causa in deteriore esse conditione, stultum planè censuit, vt homines suum genus sua ipsorum sollicitudine ac studio augere conarentur, præsertim cum natura semper secundum diuinam moderationem humano generi tum interitum afferat, tum incrementum. Itaque legem plebi promulgauit, quæ iubebat vt tum cælibes, tum liberis carentes, pari iure cum cæteris omnibus fruerentur: imò verò etiam decreuit, vt qui castimonix & virginitati se consecrassent, priuilegio quodam præ cæteris donarentur: deditque tum masculis tum foeminis potestatem, etiam si adhuc impuberes essent, testamenta contra consuetudinem communiter in republ. Romana obseruatam, faciendi. Nam illam rectissimam omnium reuera voluntatem censuit, diuinum numen semper colere, & piū vitæ genus exercere. Siquidem ob hanc causam veteres quoque Romani lege sanciuerūt, vt virgines vestales etiā ad sextum ætatis annum testamentum componerent. Illud porrò est planè maximū reuerentia imperatoris erga religionem argumentum, quod Clericos vbiq; per legē ob eam rem cōditam immunitate donari voluit: quodque illis, qui erant in iudicium vocati, dedit potestatem, si modo animum inducerent magistratus ciuiles reijcere, ad episcoporū iudicium prouocandi: atque eorū sententiā ratam esse, & aliorum iudicum sententijs plus habere auctoritatis, tanquā ab ipso imperatore prolatā statuit. Quin etiam iussit, vt magistratus res iudicatas re ipsa exequerentur, militesque eorum voluntati inferuissent: præterea, vt conciliorum decisiones firmæ & immutabiles existerent.

Atque mihi in hunc sermonem ingresso operæ pretium videtur, eas quoque leges hoc loco recensere, quæ ad vtili-

utilitatem eorum, qui sunt in ecclesiis libertate donati, constitutę sunt. Nam cum partim præ exquisita quadam legum obseruatione, partim præ possessoribus, qui inuiti eos dimiserunt, permagna esset difficultas in maiore libertate acquirenda, quam Romani, ciuitate donari appellant, tres tulit leges, quibus dicereuit, vt omnes qui in ecclesijs essent testimonio Sacerdotũ libertate donati, in remp. Romanam ascriberentur. Huius pij instituti satis clara etiam hac nostra ætate extant indicia: quippe consuetudo adhuc tenetur, vt leges de eo sancitę, in principio tabularum de manumissionibus scribantur. Atque hæ sunt leges à Constantino promulgatę: qui quidem omnę curam & cogitationem ad Christianam religionem ornandam contulit.

De eximijs qui adhuc in vita manebant confessoribus.

CAP. X.

ERat porrò hæc religio tum sua ipsius vi, tum propter virtutem eorum, qui id temporis eam excolebant, satis gloriosa. Nam cum alij multi boni Christiani tũc quidem vixere, tum quàm plurimi confessores, persecutionis tempestatibus iam nuper sedatis, fuere superstites, ecclesijsque permultum ornamenti attulere: Vt Osius episcopus Cordubę: vt Amphio Epiphanię, vrbs Cilicię episcopus: vt Maximus, qui post Macarium, Hierosolomitana rexerit ecclesiam: vt Paphnutius Aegyptius: per quem fertur Deum quàm plurima edidisse miracula, profligasse dæmones, eique variorum morborum sanandorum facultatem dedisse. Iste Paphnutius, & Maximus ille, de quo dixi modò, erant ex illorum confessorum numero, quos tyrannus Maximinus ad metalla, cum oculos eorum dextros effodisset, sinistrorumque pedum flexus eneruasset, condemnauit.

De sancto Spiridione & eius modestia & tranquillitate.

CAP. XI.

B 4

Eisdem

SOZOMENI HISTOR.

VI
in
p.
E Idem temporibus vixisse accepimus Spyridionem quoque Trimythuntis oppidi Cypri, episcopum. Ad cuius virtutem prædicandam ipsam famam etiamnum de eo percrebescentem arbitror satis habere virium. Miraculorum verò diuina ope ab eo editorum licet quàm plurima, vt simile veri est, norint indigenæ, ipse tamen solum ea, quæ ad nos sermone hominũ perlata sunt, percensebo. Erat ille vir sanè agrestis: qui tametsi vxorem habebat & liberos, non tamen propterea res diuinas negligentius obiit. Ferunt quidem viros quosdam maleficos ad ouile eius de nocte venisse: atque oues furari aggressos, de repente vinculis constrictos teneri, cum nemo omnino eos colligauerat. Vt autem dies illuxit, venisse eò Spyridionem, illos vinctos offendisse, soluisse vinculis, quæ certè oculis cerni non poterant. Increpasse, quòd cum rogando potuissent recupitam assequi, clam tamen surripere maluissent, & noctu sibi ipsis tantum molestiarum facessere. Attamen eorum misertum, & vt se ad melius vitæ genus transferrent, hortatum dixisse: Abite, huncque arietem accipite. Nam cum totam noctem vigilando, vos afflictaueritis, non est sanè consentaneum, vt de vestris susceptis laboribus conquerentes, à meo ouili discedatis. Atque vt istud meritò planè mirandum est, sic illud quoque non minus. Huius filie virgini, cui nomen erat Irene, vnus ex familiaribus Spyridionis depositum seruandum dedit. Illa cum acceperat, domi defodit in terram, quò accuratius custodiretur. Cumque forte fortuna filia sine vlla mentione depositi facta cuique, mortem oppetiuisset, venit homo ille depositum repetiturus. Spiridion autem, quamuis quid diceret, prorsus ignoraret, ædes tamen perscrutatur. Ac cum inuenire depositum non posset, homo lugere grauius, capillum lacerare, & velut iam iam moriturus præ se ferre cœpit. Spyridion verò ad misericordiam inductus, venit ad sepulchrum filie, eamque nomine compellat. A qua sibi respondente percunctatur de deposito. De quo certior factus, reuertitur domum, & inuentum in loco, quem filia ei significauerat, homini reddit. Verùm cum in hunc sermonem sim delapsus, non erit alienum illud quoque adiungere. Consueuerat iste Spyridion fructus, qui

qui ei suppetebant, partim pauperibus distribuere, partim aliis, qui cupiebant, gratis mutuò dare, ita tamen vt ipse sua manu neque traderet, neque reciperet, sed monstrata illis accedentibus cella penaria, faceret potestatem tantum secum auferendi, quantum ipsis opus esset. Quidam igitur hoc modo fruges à Spyridione mutuatus, venit, vt eas redderet. Qui nactus potestatem, vt moris erat, fruges mutuò acceptas in cellam penariam reducendi, ad fraudé faciendam se conuertit: atque ratus clam fore, debitas fruges non reddidit, sed fraudauit Spyridionem earum redditione, & perinde quasi reddidisset, abiit. Verùm istud eius facinus non ita diu latuit. Nam aliquantò post, cum opus haberet fruges rursus mutuari, & Spyridion eum ad cellam penariam misisset, facta potestate, vt sibi, quantum vellet, metiretur, cella vacua reperta, Spyridioni rem indicauit. Cui Spyridion, permirum sanè est, inquit, mi homo, qui possit fieri, vt tibi soli cella res non suppetet necessarias. Quare tecum cogita, nunquid alias mutuatus sis, quæ nondum reddideris. Nam si istud non obstetisset, certum est te voti fuisse compotem. Cæterùm ito rursus eò, confidens te fruges inuenturum. Qui ad hunc modum manifestò deprehensus, culpam indicauit. Porrò operæpretiũ fuerit huius diuini viri grauitatem & accuratum in ecclesiastica administratione studium, cum admiratione considerare. Dicitur enim episcopus Cypri, neque id adeo multo post, quadam causa necessaria adductos, in vnum conuenisse, adfuisseq; vnà cum illis in concilio Spyridionem, & Thriphyllium Ledrensem episcopum, virũ sanè disertum, qui diu admodum, quò legum cognitionem exquisitè perdiceret, Beryti commoratus fuerat. Iste Thriphyllius, conuentu celebrato, rogatus, vt apud populum concionaretur, cum necessum haberet, illud dictũ seruatoris in medium adducere, Tolle grabatum & ambula, mutato vocabulo, pro grabato scimpodem, id est, lectum humilem dixit. Quod quidem Spyridion iniquo animo ferens, tu ne inquit, melior es illo, qui dixit, grabatum, quod eius verbis vti pudeat? Quod cum dixisset, exiit è sede sacerdotali, populo inspectante, atque hoc modo Thriphyllum eloquentia se arroganter efferentem

SOZOMENI HISTOR.

ad modestiam erudiuit. Nam satis in se habuit auctori-
tatis ad pudorem alteri incutiendum, quippe cum & ve-
neratione dignus esset, & rerum admirabiliter gestarum glo-
ria maxime nobilitatus: quinetiam cum eum & ætate ante-
iret, & dignitate sacerdotii. Præterea quàm humanitus &
benigne hospites excipere soleat, hinc cognoscere poterim-
us. Cum iam instaret Quadragesima, ex itinere qui-
dam forte ad eum venit illis ipsis diebus in quibus unam cum
suis ieiunia peragere consueverat, & ad statutum diem cibum
degustare, cum diebus interpositis sine cibo omnino reman-
sisset. Cumque Spyridion videret hospitem valde de via fes-
sum, age, inquit, o filia, primum viri huius pedes laua, dein-
de cibum ei appone. Vbi verò respondit virgo, neque pa-
nem in edibus esse, neque polentam (superuacanea nanque
fuiisset istarum rerum apparatus propter ieiunium) Spyridi-
on cum precibus deum inuocasset, veniamque petuisset,
dedit mandatum filiae, ut carnes suillas, quas forte in ædi-
bus habebat sale conditas, coquere. Quibus coctis, ho-
spitem facit secum accubere, deque carnibus appositis com-
edere cœpit: hortatur hospitem, ut ipsum imitetur. Qui
cum illud facere recusaret, diceretque se Christianum esse, hæc
ob causam, inquit, Spyridion, minus recusare deberes. Nam
omnia munda mundis sacrae literæ pronunciant. Atque de
Spyridione hæc quidem hæctenus.

Tit. 12

*De monachorum viuendi ratione, vnde cœperint,
atque quos duces habuerint.*

CAP. XII

PER id temporis qui monasticum vitæ genus excolebāt,
cum ecclesiam maxime omnium illustrare, tum religio-
nem Christianam suis piis viuendi institutis magnopere
dilatare visi sunt. Nam talis & tam sapiens vitæ ratio ad homi-
nes à deo tanquam res planè vtilissima delata multiplicem
scientiarum cognitionem & argutam disserendi subtilitatem,
veluti rem superuacaneam, & otium, quod in præstantiori-
bus studiis ponendum est, sibi furripientem, & ad vitam re-
cte instituendam nihil afferentem adiuuanti, penitus contemnit:
solaque hæc naturali quodam & minimè curioso prudentiæ
gene-

genere docet ea, quæ vitiositatem vel omnino tollunt, vel
 vehementer diminuunt. In nullo bonorum numero ducit
 ea, quæ inter vitiositatem & virtutem media interiecta sunt
 sed his solum quæ sunt verè bona, lætatur, atque eum qui
 à malo quidem abstinet sed bonum non facit, improbum putat.
 Nam non virtutem ostentat, sed eam exercet sedulo, proq;
 nihilo ducit illam gloriam, quæ ab hominibus colligi solet.
 Animi quoque perturbationibus viriliter resistit, & neque
 naturæ cedit necessitatibus, neque corporis imbecillitati
 succumbit, sed diuinæ mentis nacta virtutem, ad omnium
 rerum opificem deum semper aciem intendit: eum noctes
 diesque sancte colere, & præcibus atque orationibus placere
 non cedit. Atque animi puritate, & piis vitæ actionibus
 deum religiose colere exorsa, expiationes aspersionesque
 & id genus alia aspernatur. Nam peccata solum habet pro in-
 quinamentis. Quinetiam casus extrinsecus inuectos euin-
 cit, & omnibus (vere dixerim) dominatur: atque neque per-
 turbatione vlla, qua vita solet implicari, neque necessitate
 à proposito depellitur, neque onerata contumeliis, discru-
 ciatur, neque incommodis affecta, se vlciscitur, neq; mor-
 bo aut inopia rerum necessariarum pressa, animo cadit: imò
 verò de his omnibus gloriatur, & per totam vitam, nihil al-
 liud meditat, quàm vt res aduersas toleranter ferat, man-
 suetudine colat, paucis contenta sit, & quantum in humana
 natura situm est, quàm proxime ad deum accedat. Præsentis
 autem vitæ bonis, tanquam in transitu vtens, neque sollici-
 to rerum acquirendarum studio angitur, neque vltra quàm
 necessitas postulat, commoda præsentia prouidet, sed vi-
 tam simplicem, tenuem, & à cura harum rerum paranda-
 rum liberam & expeditam laudat, animoque sollicito expe-
 ctat beatitudinem, & ad sedem illam felicem proficisci o-
 mni tēpore parata est. Ac dum pietatem erga deum cupide
 semper confectatur, turpium verborum obscenitatem fugit,
 & ne vocem quidem ferre potest eorum, quorum facta à suo vi-
 tæ instituto aliena censet. Itaque res, quas natura postulat
 necessario, in angustum cōtrahēs, corpusq; paucis contentum
 esse cogens, tēperantia vincit libidine, iustitia iniustitiā co-
 ercet, & mēdaciū veritate: deniq; ordinis cōseruatione, mo-
 dum in oībus rebus assequit. In cōcordia aut & cōsione erga
 proximi

SOZOMENI HISTOR.

proximos tuenda adeò piè se gerit, vt utilitatibus tum amicorum, tum peregrinorum sedulò prouideat, suas fortunas faciat egentium communes, quæ sunt singulis accommodata suppeditet, & neque lætantibus exhibeat molestiã, & dolore oppressos cõsoletur. Ad summã, omni studio & industria incūbit ad id prosequendum, quod est reuera bonũ, verbis modestis & sapiētibus sententijs eos, qui sunt nimis exquisitæ elegantia, & inanis orationis expertes instruit, & tanquam medicamentis quibusdam auditorum animos sanat, & honore ac reuerentia adhibita, verba facit. estq; à cõtentione, conuitio & ira, prorsus vacua liberaq;. Nam cum sit rationis particeps, omnem motum rationi contrarium auersatur, & perturbationes tam corporis, quàm animi omnino euincit. Hanc præclaram viuendi rationem primus, vt quidam memorant, instituit propheta Helias, & Ioannes Baptista. Philo porrò Pithagoræus tradit Hebræorum facile præstantissimos vndiq; in locũ ad lacũ Mariã in colle sitũ coactos, se pio & seuro vitæ generi dicasse. Quorũ domicilia, victus rationem, & institutionem vitæ talem perhibet, qualem nos etiam hoc tempore à monachis in Aegypto obseruatam videmus. Scribit enim eos, cum in hoc sanctum & seuerum vitæ genus primum ingrediuntur, sua bona cognatis concedere, & quò commercia cum hominibus, aut consuetudinem habere deuitent, extra muros urbium in agris solitarijs & hortis ætatem degere: sacras ædes illis esse, quæ vocantur monasteria: in quibus ab alijs separati, sanctæ & seueræ vitæ mysteria obeunt: Deum præterea psalmis & hymnis assiduè colere, & ante solis occasum nullum gustare cibum. Nonnullos eorum toto triduo aut amplius nihil comedere: statis diebus humi cubare, à vino prorsus, & carnibus animalium, quæ sanguinem habent, abstinere. Obsonia illis esse, panem, sale, & hyfopum: potum autem aquam. Mulieres porrò cum illis viuere, quæ virgines manent ad extremam vsq; senectutem, easque propter amorè pietatis & Sapientia sua sponte vitam cœlibem excolere. Quæ dum ad hunc modũ narrat Philo, videtur eos significare Hebræos, qui sua ætate religionem quidem Christianam professi fuerat, adhuc tamen morem Iudæorum aliquantulum in vita sequebantur,

& co-

& eorum instituta seruabant. Nam apud alios hoc genus vitæ nō reperitur. Vnde cōiicio apud Aegyptios ex eo tēpore hoc ipsum floruisse.

De magno Antonio, & sancto Paulo, illo videlicet simplici. CAP. XIII.

Memorant porrò alii persecutionum procellas, quibus religio Christiana varijs iactabatur temporibus, homines ad hoc vitæ genus suscipiendum impulisse.

Nam cum fuga facta in montibus, solitudinibus, & syluis ætatem agerent, huic viuendi rationi paulatim assuefactos esse. Verùm siue Aegyptij, siue alij huius piæ vitæ aucthores fuerunt, illud certe cōstat inter omnes quòd Antonius magnus ille monachus perfectis pietatis institutis, & exercitationibus ad eam rem accommodatis, hoc vitæ genus ad summum perduxit. Quem id temporis in solitudinibus Aegypti magna cum nominis & famæ celebritate vitam degentem Constantinus Imperator propter eius virtutis splēdorem sibi amicū fecit, literas honorifice scriptas ad eū misit, magnopereq; hortatus est, vti pro rebus, quarū indigeret, ad ipsum scriberet. Erat hic quidem ortus ex genere patritiorum, qui Comā (est is quidē pagus prope Heracleā apud Arcades Aegyptiis finitimos) incolebāt. Qui cū adolescētulus esset, orbis relictus, agros paternos pagi illius incolis donauit: reliquisq; facultibus diuenditis, pretium pauperibus distribuit. Nam hominis veræ sapiētiæ & pietatis studio dediti officium esse dixit, sic prouidere, vt non modò se ipse bonis exueret, verùm etiam eadem in vsus oportunos infumeret. Quin etiam cum his, qui id temporis pietatem sedulo colebant, vitam degēs, omnium virtutes studiose imitatus est. Vitam autem honestā licet initio acerbam, consuetudine tamen iucundam fore putauit. Modos disciplinæ seuerioris excogitās, magnas indies fecit in continētia progressiones: & velut de integro semper incipiens, alacritatem animi renouauit. Atque vt voluptates corporis quibusdam coercuit afflictationibus, sic voluntate diuinæ sapientiæ præceptis informata, animę perturbationibus restitit. Erat ei cibus, panis solum & sal:
potus

SOZOMENI HISTOR.

potus autem, aqua: tempus prandij, solis occasus. Sapenu-
 mero ad biduum & amplius cibo abstinuit. Vigilabat sem-
 per fere integras noctes: & vsq; dum lucefceret, precari non
 destitit. Quòd si quando somnum capiebat, illum super
 paruam stoream cepit. Non raro autem humi iacens, ipsa
 terra pro cubili vsus est. Oleo vngi, balneis & similibus
 rebus vti recusauit. Quippe corporis firmitudinem, eius-
 modi rebus humidis in mollitiem mutari solere censuit.
 Ferunt præterea illum nunquam se ipsum nudum aspexis-
 se. Literas neque nouit, neque magni aestimauit, Sed
 puram mentem vt pote literis antiquiorem, & earum in-
 uentricem laudauit plurimum. Erat omnium mansuetif-
 simus, humanissimusque: prudentia quoque & animi ma-
 gnitudine excelluit: iucundus his qui in eius venêre col-
 loquium: illis, quibuscum differebat, etiam si cum contêtio-
 ne disputarent, non molestus. Nam sua consuetudinè ac
 more, aliqua etiam scientia adhibita, auctam concertatio-
 nem sedauit, traduxit ad modum, contentionem cum co-
 colloquentium temperauit, mores denique composuit. Et
 quanquam tantarum virtutû subsidio, diuinam consecutus
 fuerat præscientiã, tamè res futuras prænoscere non in nu-
 mero virtutû duxit: & propterea dedit cõsiliũ, ne in ea re te-
 mere quisq; operam & laborè collocaret. Nam neq; res futu-
 ras ignoratè, quia eas ignoraret, quèq; daturũ pœnas, neq;
 qui eas præsciret, ideo beatũ aut afficiendũ admiratione cẽ-
 suit. Siquidem verã beatitudinem in Deo sanctè colendo,
 & eius seruandis legibus positam esse. Quod si huius rei
 (dicere Solitus est) curæ cuiquam sit, animum omni labe
 purget. Nam illud solum posse eum perspicacem efficere,
 & rerum futurarum scientem, Deo videlicet, quod fu-
 turum sit, præsignificante, Et neque ipse otari aliquando
 animum induxit, & qui præclare vitam esset acturus, tum
 ad laborandum hortatus est, tum ad secum cõsyderandum
 rationemque sedulo ineundã, quid noctu, quidque inter-
 diu etiam egerit. Quòd si quicquam contrã quàm debuerat
 cõmiserit, vt illud scriberet, in tabulis quo de reliquo tũ à
 peccatis se téperaret, tũ ipsum puderet sui, si multa delicta
 in tabulis scripta offenderet: simulq; vereretur, ne tabulis e-
 ius forte repertis, improbus ab aliis plane deprehendere-
 tur.

tur. Porro autem in defensionibus eorum, qui erant iniuria affecti, nemo plus operæ studiive posuit: adeo ut eorum causa sæpe ad vrbes se contulerit. Nam multi graui- ter apud eum conquesti, coegerunt illum legationem pro se ad magistratus & primarios viros obire. Permagni enim quisq; æstimauit videre illū, loquentem audire, eiusq; imperata facere. Qui tamen talis erat, studebat tamen ignotus esse, & in solitudine delitescere. Quod si quando ad opem egentibus ferendam in urbem venire compul- sus esset, negotio, propter quod venerat, confecto, quā primum ad solitudinem se recepit. Dicere namque sole- bat aquam piscibus alimento esse: solitudinem autem mo- nachis afferre ornamentum: atque illos cum continentem attingant, vitam amittere, hos autem similiter, cum vrbes adeant monasticam grauitatem perdere solere. Postremo illis, qui oculos in eum conuertebant, se perfacilem & be- nignum præbuit: deditque operam, ut natura insolenti neque esset, neq; videretur. Atque ad hæc pauca de An- tonii vitæ institutis dicenda adductus sum, ut iis velat ex- emplis vtentes, accuratius de reliqua seuera ac sapienti vitæ illius disciplina considerare possimus. Quam pluri- mos autem habuit discipulos, viros certè spectatissimos: quorum alii in Aegypto & Lybia, alii in Palæstina, Sy- ria, & Arabia magna gloria fuere. Singulique eorum non minus, quàm illorum magister, apud quos ætatem agebant vitam sancte seuerèque instituere, multos erudire, & virtu- tem cum studio sapientiæ coniungere sedulo conati sunt: adeo ut, si qui vrbes & regiones diligenter peragrarare vo- luissent, perdifficile fuisset vel Antonii sodales, vel eorum successores reperire. Nam quomodo facile reperiri possent hi, qui in vita multo magis studuere latitare, quàm multi hoc tempore ambitione inflati se ipsos ostentare, & in oculis omnium statuere. Erant quidem eorum, quos Antonij discipulos fuisse accepimus, viri sanè spectatif- simi cum alij multi (quorum vitæ singillatim suis locis à me descriptæ sunt) tum Paulus cognomento simplex: quem ferunt hominem fuisse rusticum, vxoremq; habuisse forma perliberali & honesta. Quam cum in adulterio depre-

depre-

SOZOMENI HISTOR.

deprehendisset, placidè risisse, iureque iurando se tum obstrinxisse, se nō amplius vitam cum ea acturum. Ac cum ei, qui stuprum vxori intulerat, dixisset, Habeto illam tibi, re-ctā in solitudinem ad Antonium se contulisse. Dicitur præ-terea mansuetissimus fuisse, & omnium molestiarum pati-entissimus. De quo iam ætate reuera prouecto, & ad vitæ monasticæ asperitatem tolerandam minus afsuefacto (nu- per enim in eam erat ingressus) varijs modis periculum fe- cit Antonius, eumque in re nulla ignauum comperit. Cui perfectæ vitæ testimonio tributo, vtpote nullo iam præce- ptore egenti, vitam separatim degendi fecit potestatem. Quod quidem Antonij testimonium Deus ipse confirma- uit, Paulumque virum effecit planè illustrissimum, atq; in affligendis expellendisque dæmonibus magistro suo mul- tō superiorem.

*De sancto Ammone, & qui in olympo ætatem
agebat Eutichiano, & Arij hæres, vnde ini-
tium habuerit quosque arripuerit, &
de orta inter episcopos dissensio-
ne. CAP. XIII.*

PER idem ferè tempus Ammon Aegyptius monasticū vitæ genus excoluit. Quem fama est, suorum impul- sione vxorem quidem duxisse, cum ea tamen, vti viris licitum est, nunquam rem habuisse. Nam initiō vbi nuptiæ factæ sunt, & vt sponsus sponfam acceptam, in thalamum so- lus introduxerat, à nobis, inquit, o mulier, nuptiæ iam sunt celebratæ & huc vsque perductæ. Deinde quā eximiū bo- num sit posse virginem manere, sacrarum literarum testimo- nijs in medium adductis, exponit, ad eum finem, vt solus posset habitare. At cum mulier orationem de virginitate seruanda laudaret, agrè tamen ferret ab ipso seiungi. Am- mon in separato lecto dormiens, cum ea quidem vixit vnā ad decem & octo annos, non ita tamen vt disciplinā mona- sticam negligeret. Interea téporis, mulier eius virtutē adeo cœpit & æmulari, & admirari, vti putaret, nō modò iniquū esse tā egregium virum sua causa intra parietes domesticos occultari

occultari, verum etiam oportere vtrunque eorum in separatis domiciliis studio pietatis & sapientiae se penitus dicare. Atque ut istud fieret, a viro contendit. Ille autem cum gratias egisset Deo, quod hoc consilium mulieris animo iniecerat, tu ergo, inquit, has ades teneto: ego alteras mihi extruam. Itaque versus meridiem ad locum desertum lacum Maream tangentem, & circa Sceten, & montem, qui Netria dicitur, situm profectus, viginti duos annos ibi monasticum vitae genus exercuit, bisque duntaxat in annos singulos uxorem vidit. Huius diuini monasteriorum in illis locis positorum praesidis multi ac memorabiles fuere discipuli, uti eorum successiones a nobis expositae declarabunt. Multae ac diuinae res eius causa a Deo editae sunt, quae a monachis Aegypti accuratè tenentur: quippe qui virtutes veterum monachorum per traditionem non scriptam, eamque successione a maioribus suis descendente commemorando renouare permagni aestimarint. A me verò illa duntaxat dicentur, quae ad nostram notitiam peruenere. Is quidem & Theodorus suus discipulus quopiam fortè proficiscentes, fossam quandam, quam Lycum appellant, transire coacti sunt necessariò. Ac ne nudum alter alterum aspiceret, Ammon dat mandatum Theodoro, ut se inde paululù subduceret. Verum ubi se quoque nudum conspicari erubuerit, subito diuina virtute ac potentia in sublime sublatus, in aduersam fossae ripam transportatus est. Theodorus verò cum aquam traiecisset, & Ammonis vestem ac pedes minimè aqua madefactos cerneret, impense orauit senem, ut causam ei indicaret. Ac cum Ammon causam illi dicere recusaret, Theodorus constanter affirmavit, se non alia conditione a rogando desitutum, nisi de ea certior fieret: pollicitusque est, se dum viueret nulli vnquam dicturum. Quibus verbis inductus Ammon, quod acciderat, vere confessus est. Illud praeterea, quod iam narrabo, non minus certè habet admirationis, quam quod modo dictum est. Iniusti quidam parentes filium a cane rabido morsum, qui quam primùm vulnere periturus expectabatur, adducunt ad Ammonem, & cum querela ac lachrymis orant eum, ut filio curationem adhibeat. Quibus ille, non eger, inquit, mea curatione. Nam si vos bouem, quem forati

C etis,

SOZOMENI HISTOR.

estis, dominis volueritis reddere, extemplò filius vester conualefcet. Quod quidem vt dixerat, euenit. Nam simul vt bos erat redditus, vulnus adolescentis sanatum est. Fertur porrò, cum Ammon iste mortem obiret, Antonium vidisse animam eius, diuinis potestatibus cum psalmis & hymnis præeuntibus, in cælum sublatam esse. Ac quibusdam è familiaribus causam, cur tanta eum incessisset admiratio, scisitantibus (videbatur namque intentis oculis aerem intueri, & insignis miraculi visione obstupefactus esse) rem, vt gesta erat, explanauit. Postea verò quàm ex Scete quidam aduentâtes, nuntiarunt ipsam horam, qua mortuus est Ammon, prædictio Antonij vera esse planè ostenditur: adeo vt omnes vtrumque beatum prædicarent: alterum, quòd ex hac vita ad ea, quæ constat inter omnes verè bona esse migrarat: alterum autem, quòd tam præclaro dignatus erat spectaculo, eoque ex tanto loci interuallo sibi à Deo ostentato. Nam inter loca, in quibus vterque ætatem degebat, intercedit multorum dierum via. Atque hæc quidem sint de Antonio & Ammone, vti narratum est ab his, qui cum illis vixerint, à nobis commemorata. Porrò auditione equidem accepi, Eutyichianum quoque, regnante Constantino, sanctum & seuerum vitæ genus, non sine magna laude coluisse: qui quidem circa Olympum in Bythinia domicilium suum habuit: qui que tametsi sectam Nouatianorum tuebatur, tamen diuinæ gratiæ factus est particeps. Quippe & sanauit morbos, & facta adeo mirabilia edidit, vt virtute, quæ in vita eius elucebat, Constantinum familiarè sibi & amicū effecerit. Nam cū quidam ex satellitū numero id tēporis teneretur in vinculis (suspectus enim de tyrannide aufugerat ille quidem, sed conquisitus, circa Olympum comprehensus erat) & Eutyichiani necessarij rogarent eum, vt pro victo ad imperatorem legatus quidem ire vellet, sed primum omnium prouideret, vt homo solueretur è vinculis, ne grauitè & acerbè constrictus, morte præoccuparetur, fama est eum à custodibus ad se accersitis contendisse, vt vinculis satellitem laxarent. Quod cum illi negassent, Eutyichianum ad carcerem venisse, fores occlusas sua sponte ei patuisse, victo deniq; excidisse vincula. Postea autē imperatorem

ratoré, qui tum erat Constantinopoli, adiuiffe, facileq; ab
 eo, satelliti impetrauiffe veniam. Nam solebat Constanti-
 nus res ab Eurychiano postulas non illibenter concede-
 re: quandoquidem hominem in magno sane honore ha-
 buit. At de monachis qui eo tempore egregiè præter cæte-
 ros pietatis & sapientiæ studium excolebant, sint hæc à no-
 bis breuiter disputata. Quòd si cuiq; sit curæ, res ab istis ge-
 stas accuratè cognoscere, vitas cõplurium eorũ literis mã-
 datas, si modo perquisiuerit, reperiet. Iam verò quanquam
 religio Christiana in cæteris omnibus rebus florebat, ta-
 men disputationes quædam litigiosæ, quæ simulatione
 scilicet pietatis, & veræ dei cognitionis eliciendæ res
 ante minimè exagitas, in controuersiam rursus deduce-
 bant, ecclesias vehementer perturbant. Harum dispu-
 tationum author fuit Arrius, ecclesiæ Alexandrinæ, quæ
 est in Aegypto, presbyter: qui licet initio doctrinæ Chri-
 stianæ videretur perstudiosus esse, Meletio tamen res no-
 uas molienti adiumento fuit. Cuius partes cum deseru-
 isset, à Petro episcopo Alexandrino diaconus ordinatus
 est: & rursus ab eodem ecclesia eiectus: quandoquidem
 cum Petrus fautores abdicasset Meletij, & eius baptisma
 improbasset, hic Arrius in res à Petro gestas grauiter
 inuectus est, & quiescere nullo modo potuit. Vbi verò
 Petrus martyrio occubuerat, Arius, venia ab Achilla
 petita, non solum permissus est diaconatu fungi, ve-
 rum etiam ad presbyterij gradum elatus est. Postea ve-
 ro Alexander cum permagni æstimare cœpit.

Iste subtilitate differendi cum primis excellens (dice-
 batur enim eiusmodi artibus imbutus esse) ad opini-
 ones tam absurdas delapsus est, vti quod nunquam an-
 te à quoquam dictum fuerat, non vereretur in eccle-
 sia palam efferre: nimirum, Filium Dei ex nihilo or-
 tum esse, tempus fuisse, quando non erat, suo libero arbi-
 trio vitij & virtutis capacem esse, conditum esse, fa-
 ctum esse: & alia multa, quæ eum, qui quòd his senten-
 tijs patrocinetur, ad disputandum, & ad quærendum de
 singulis accedat, dicere verisimile est. Nonnulli autè occasio-
 ne ex his verbis arrepta, accusabant Alexandrum, quòd
 has nouas aduersus Christianã religionẽ opiniones cõtra
 C 2 quã

SOZOMENI HISTOR.

quàm debuerat, pertulisset. At ille ratus multò fatius esse, ut rationes de rebus ambiguis ab vtraq; parte proponeretur, quò videretur aduersarios non necessitate coegisse, sed persuadendo ad desistendum à contentione induxisse, ipse cū quibusdam ex clero sedens, ut iudex, vtranq; partem in certamen adducit: & vti in disceptationibus litigiosis vsu-tenire solet, vtraque vincere conatur. Nam Arius opiniones quas protulerat, acriter defendere laborat, alij autem filium consubstantialem esse patri, & coæternum asserunt. Conuocato rursus concilio, tanta cum contentione disceptatum est, ut nullo modo consentire inter ipsos possent. Itaque cum adhuc quæstio anceps & cōtrouersa videretur, ita primò quidem Alexander animo affectus erat, ut modò hos, modò illos laudaret. Ad extremū tamen his, qui filium consubstantialem patri, & coæternum asseuerabant, assensus est: iussitque Ario, ut contrarijs rationibus reiectis, eandē cum eo sententiam sequeretur. Verū cum ei persuade-
re non posset, & cōplures tū episcopi, tum clerici eius dioceseos, Arium verè dicere censerent, illi cū cæteris clericis eiusdem opinionis fautoribus, interdixit ecclesia. Ab eius partibus stabant, ex Alexandrina ecclesia presbyteri quidē, Aethalas, Achilles, Carpones, Sarmates, & Arius alter: diaconi autē, Euzoius, Macarius, Iulius, Menas, & Helladius. Hinc etiam factum est, ut non exigua populi pars ad eorum factionē se transferret: quippe nonnulli ita de deo sentiendum arbitrati sunt: alij, quod quidē vulgò euenire solet, eos tanq̄ affectos iniuria, & indicta causa ecclesia eiectos cōmiserati. Vbi verò res Alexandria essent hoc loco constituta, Arriani benevolentiam episcoporum singulas ciuitates administrantium sibi necessariò antè colligendā arbitrati, mittunt legatos ad eos cū literis de fide sua, contenduntq; ab illis, ut si rectum ipsis videretur ita de deo sentiendum, significarent Alexandro vti minimè ipsis succenseret: sin minus, docerent eos, quemadmodum sentiendum esset. Qui quidem conatus, non parum eorum causam adiuuit. Nam hac illorū opinione in omnes ferè dispersa, ab omnibus passim episcopis de ea disputari coeptum est: quorum pars scripsere ad Alexandrum, ne admitteret Arianos in ecclesiā, nisi suam de fide opinionem abijcerent: pars autem
orauit,

oravit ne istud faceret. Quare cum Alexander quæ plurimos videret tū specie bonæ vitæ graues, tū probabiliter dicendo perdisertos, Arianis subsidio venire, & maximè omnium Eusebium eo tempore Nicomediæ episcopum, virum illustré, & in aula imperatoris magno in honore habitum, scripsit ad omnes ubique episcopos, ne cum illis communicarent. Unde ardor utriusque partis multò magis accensus est, & acrior, ut assolet, excitata contentio. Nam ubi fautores Eusebii Alexandrum sæpius orantes, minimè exorare possent, veluti affecti contumelia, iniquo animo ferre, & opinionem Arianii longe maiore animorum contentione defendere cœperunt. Atque concilio in Bithynia coacto, scribere ad omnes episcopos, ut Arianis, tanquam cum rectè de fide sentientibus communicarent: efficerentque, ut Alexander quoque ipsorum amplecteretur communionem. Cæterum ubi conatus eorum parum successit ex sententia propterea, quòd Alexander haud quaquam ipsis cederet, Arrius mittit legatos ad Paulinum episcopum Cyri, & Eusebium cognomento Paphilum, ecclesiam Cæsareæ Palæstinæ gubernantem, & Paterophilum episcopum Scythopolis, petitque ut potestas sibi, utpote gradum presbyterij ante adeptò, unà cum suis permitatur, populū sibi fauentem ad conuentus vocandi. Nam consuetudinē fuisse Alexandriæ, sicuti nūc est, ut licet vnus omnibus præesset episcopus, presbyteri tamen separatim ecclesias retinerent, populūque sibi commissum ad conuentus cogèrent. Isti cum alijs etiam episcopis in Palæstina in vnum congregati, postulationi Arii suffragati sunt: iusseruntque ut primum ipsi inter se conuentus quidem agerēt, sed tamen se subijcerent Alexandro, & ut de pace cum eo faciendā, deque communiōne mutua agere nō desisterēt.

Quòd Constantinus ubi rescuerat inter episcopos contentionem & disparem Paschatis celebrationem, admodum id dolenter ferens, Osium Hispanum Cordubæ episcopum, qui illorū controuersiam dirimeret, & litem de obseruando paschate componeret, Alexandriam mittebat.

CAPVT XV.

C 3

Quòd

SOZOMENI HISTOR.

AT vero cum multa concilia de hac re in Aegypto celebrata fuissent, & ita exardesceret contentio, ut ad ipsam imperatoris aulam pervaderet, imperator Constantinus non mediocriter animo commotus est, propterea, quod cum religio Christiana iam recens crescere incepisset, opinionum dissensio multos à fidei Christianae professione penitus auertit. Qua de re Arium & Alexandrum in crimine manifestò vocavit: & per literas illos eò redarguit, quòd controuersiam, quae cætero quin occultari potuerat, in apertum protulissent, & contrarijs studijs inflammatis, tanta cum contentione mouissent ea, quae neque, omnino quae renda, neque complectenda animo, & si fortè complexi fuissetis, silentiò tamen tegenda erant. Fieri enim potest, ut homines, tametsi in quadam religionis parte dissentiant, non mutuum tamen inter ipsos concordiam dirimant. At de diuina prouidentia vnam eandemque fidem tenere necesse est. Quod autem ad eiusmodi subtiles & argutas quaestiones attinet, etiam si non in vna consentiant opinione, tamen consentaneum est eam in interiore cogitatione continere. Iussit igitur ut inani de his rebus disceptatione deposita, concordiam inter ipsos seruarent. Dolere enim se non mediocriter, quòd cum magno studio flagraret, vrbes in oriente sitas inuisendi, eorum contentione aditus sibi praclusus fuisset. Atque haec quidem Alexandro & Ario scripsit Constantinus, partim quo eos incusaret, partim quò ad pacem cohortaretur.

Porro autem cum certior factus esset, quosdam esse, qui diem festum Paschae alio penitus more ac modo, quam ceteros omnes celebrare, acerbè quoque tulit. Nam nonnulli vrbes versus Orientem incolentes, illo tempore ab alijs de hoc festo agendo dissensere: qui & si à communione mutua minimè temperarunt, istud tamen festum, propius ad Iudeorum consuetudinem accedentes, celebrare soliti sunt: qua quidem dissensione splendorem festi magno opere obscurarunt. Itaque à Constantino vehementer laboratum est, ut dissensione de vtraque re suscepta ecclesiam prorsus liberaret. Ac quoniam hoc malum, si modò ante, quam ad plures manaret, coerceretur, sanari posse existimabat, idcirco misit virum, quem circa se habebat, fide & vitae integri

integritate præstantem, & superioribus temporibus ob varias religionis Christianæ confessiones admodum nobilitatū, Osū dico, episcopū Cordubæ, quò illos, qui in Aegypto de fide digladiabantur, tum hos, qui in oriente de festo paschatis dissentiebant, ad concordiam reduceret.

De Concilio Nicææ propter Arium coactō.

CAPVT XVI.

VERŪ vbi contrā, quā expectabat, res succederet, & cōtentio reconciliationē concordie impediret, Osusq; ad pacem faciendam missus, re infecta reuenteretur, Constantinus indicit bellū Nicææ, vrbis Bythinie, scribitque ad omnes ecclesiarum præfides, vt ad diem præstitū adsint. Huic cōcilio interfuere ex episcopis, qui sedes tenebant apostolicas, Macarius Hierosolomorum antistes, Eustatius episcopus Antiochie Orontem fluiū tangētis, & Alexander Alexandria propter Lacum Maream sitæ. Iulius aut episcopus Romanus etate quidē ingrauescēte præpeditus, absuit: Sed Vitus & Vincentius eiusdem ecclesie presbyteri pro illo adfuere. His accessere alij quā plurimi honesti & boni viri ex variis nationibus collecti: quorum alij non modo intelligendo prudenter, & disertè dicendo pollebant, verum etiam tum sacrarum literarū cognitione, alioque doctrinæ genere præstabant, tum pia viuendi ratione admodū excelebant: alii autem qui ob vtrāq; re sunt magnam laudē consecuti. Aderant episcopi, numero circiter trecenti & viginti: aderat quoque presbyterorum & diaconorum, qui eos (vt est verisimile) comitabantur, multitudo non exigua. Aderant etiam vnā viri disserendi periti, qui illis inter disputādum subsidio essent. Multi aut ex numero sacerdotū, qui, vt euenire solet, tanquā ad causas suas ac priuatas disceptandas in vnū cōuenerant, tēpus opportunū sibi iā oblatū putarūt, ad res eas corrigendas, q̄ ipsorum animos offendissent. Itaq; singuli libellū de criminibus quæ aliis obijcerēt imperatori offerre, & peccata in se admissa iam antè exponere cœperunt. Cum autem istud in dies ferè singulos accideret, dat mandatum imperator, vt singuli, crimina, quæ aliis obiicere constituerant, ad certum diem proponerent. Vbi dictus dies venit

C iiii impe-

SOZOMENI HISTOR.

imperator, oblati sibi libellis acceptis, iste, inquit, criminationes tempus quidem sibi præstiturum habent, diè videlicet magni iudicij: iudicem autem, qui sit tum de omnibus sententiam pronuntiaturus: mihi verò non est fas, cum homo sim, eiusmodi causarum cognitionem arrogare, præsertim cum & qui accusant, & qui accusantur, Sacerdotes sint. Nam non deberent se tales præbere, ut ab altero iudicentur. Age igitur, deletis criminibus, exemplum diuinæ clementiæ in danda mutuò venia imitati, iungamus amicitiae fœdera & fidei negocia, quæ nos in hunc locum conuenire compulerint, serio pertractemus. Hac habita oratione, imperator iubet tum criminationes illatas nullius momenti esse, tum libellos comburi: diemque præstituit, ad quem de rebus fidei vocatis in controuersiam decideretur. Interea temporis episcopi in vnum conuenientes, accersunt Arium, & opinionibus suis in medio positis, inter se disserere cœperunt. Atque cum disputatio, ut erat verisimile, in varias distraheretur quæstiones, aliorum ijque potissimum, quos morum simplicitas induxit, ad fidem in deum sine curiosa inquisitione amplexandum, nihil noui contra fidem initio, temporibus apostolorum traditam, moliendum censuerunt: alij affirmarunt, opiniones veterum nullo iudicio exploratas, neququam sequendas esse. Complures autem tum episcoporum, qui tunc in vnum conuenerant, tum clericorum, qui eos comitabantur, propter disserendi acumen, & usum in eiusmodi orationis generibus, non imperatori solum, sed illis etiã, quos familiares circa se habebat, noti esse cœperunt. Ex quorum numero fuit Athanasius, qui id tēporis diaconus ecclesiæ Alexandriæ & cū episcopo Alexandro consuetudine coniunctus, maximam partē consilij de his rebus suscepti, sustinere visus est.

De duobus philosophis qui duorum senū simplicitate cum illis differentium, ad fidem conuersi sunt. CAP. XVII.

Quidam præterea, qui apud Gentiles pro sapientibus habiti erāt, disputationibus in hoc concilio agitatæ, dedita opera interfuerunt: quorum nonnulli quænam tandem Christiana esset doctrina, admodum scire auebāt. alij odio

odio in Christianos propterea inflammati, quod superstitiosa Gentilium religio nuper antiquari cœpta erat, quæstionē de fide Christiana propositam ad inanē quandā verborum concertationem deduxerunt: adeo ut ipsi inter se digladiari, & secum pugnare viderentur. Fertur igitur, quod cum quidam illorum præ insolenti dicendi arrogantiā se inaniter iactaret, & sacerdotes petulanter irrideret, senex quidam simplex ex illustrium confessorum numero superbiam eius nō tulit. Qui tamen ineptæ subtilitatis & præstigiæ penitus expers erat, tamen cum eo disputare cœpit. Ac cū hæc res petulantibus, qui confessorē hominem simplicem esse cognoscebant, risum moueret quidē, at modestis inijceret timorem, qui veriti sunt, ne cum viro dicendi perito congressus, haberetur pro ludibrio, tamen cum facultas illi (cui cum talis & tam prouectæ ætatis esset, pudor erat resistere) data esset liberè, quæ vellet, eloquendi, in nomine Iesu Christi, inquit, philosophe audito.

Vnus est deus, cæli, terræ, & omniū rerum tam oculis subiectarum, quàm eorum aciem fugientiū opifex: qui hæc oīa & virtute verbi fabricatus est, & sacro spiritus sancti afflatu stabiliiuit. Quare hic sermo, inquit, quē nos filiū dei nūcupamus, misertus humani erroris, & belluinæ viuendi rationis, ex virgine nasci, cum hominibus vnā versari, proq; eisdē mortē oppetere voluit. Est quoq; iterū vēturus de iis rebus, quas quisq; gesserit in vita, dicturus sententiam. Ista ita se habere sine vlla alia curiosa indagatione pro certo credimus. Noli ergo in his, quæ fide duntaxat recte intelliguntur, curiosè refutandis laborē frustra consumere, quæ rereuē qui ista fieri, aut nō fieri possint. Quod si credis, mihi quædā sciscitanti respōde. Quibus obtupefactus philosophus, credo, inquit. Et gratis illi actis, quod ipsum deui cisset, non solū eadē cū sene ipse sentire, verū etiam consilium dare cœpit illis, qui perinde erga fidem Christianam, atque ipse ante, affecti erant, ut iā doctrinæ Christianæ assentirentur: atq; iusiurandū adiecit se nō modo nō sine nūmine diuino mutatum esse, sed etiam vi ac virtute quadam inexplicabili ad religionē Christianā conuersum. Fertur itē miraculū huic nō dissimile ab Alexādri ecclesiæ Cōstantinopolitanæ episcopo editū. Nā cū Cōstantinus fortē By

SOZOMENI HISTOR.

zantium aduenit,accessere ad eum quidam philosophi, crimi-
niq; illi dedere,quod haud rectam religionem coleret,quodq;
res diuinas nouare, nonnunquam cultum contra instituta
cum maiorum suorum,tum principum omnium, qui vel Grecis,
vel Romanis omni seculorum memoria preuisissent,in remp.
introducere studeret. Rogauere item, ut cum Alexandro
episcopo de doctrina Christiana disputarent. Alexander
igitur in eo exercitationis genere haud quam exquisitè ver-
fatus,fortasse etiam vitæ bonitate fretus(erat enim vir per-
honestus & spectata vita)imperatoris iussu in differendi cer-
tamen cum illis descendit.Philosophis autem in vnum co-
actis,cum omnes disputare cuperent, postulauit Alexander,
ut vnum,quem vellent,ad disputandum deligerent, ceteriq;
presentes audirent cum silentio. Itaq; cum vnus disputan-
di onus suscepisset, tum Alexander, In nomine Iesu Christi,
inquit,precipio tibi, ne loquere. Quod ut primum dix-
erat,homo est vestigio,obstricto ore,conticuit. An non igitur
maius miraculum merito censendum est, loquelam homini,
eique philosopho tam facile adimere, atque lapidem manu
per verbum quoddam prolatum diuidere? Quod à qui-
busdam de Iuliano Chaldeo gloriose iactatum audiui.Sed
de his quidem hoc modo.

Imperatoris ad Concilium coactum oratio.

CAPVT XVIII.

EPiscopi autem, qui intelligendi prudentia multum va-
lebant, Ario in medium adducto, accuratè in ea, quæ
erant ab eo proposita, inquirere coeperunt: caueruntq;
sedulo, ne in alterutram partem temerè sententiã pronun-
tarent. Vbi autem venit prestituta dies, in qua constitu-
tum erat de rebus controversis decidere, episcopi in palatium
conueniunt, uti decreuerat imperator, uti consiliũ vnũ cum
illis de rebus iniret. Ac cum ad locum, in quo sacerdotes erant,
venisset, transiens ad supremam partem conuentus, in sella
quadam sibi apparatus assedit, omnibusq;, qui aderant in con-
cilio dedit mandatum, ut considerent. Nam scamna parata
erant quam plurima longo ordine per parietes aulae palatii
collocata. Erat hæc quidem aula omnium amplissima, & præter
ceteras excellens. Cum verò omnes confedisissent, surrexit
Eusebius

Eusebius cognomento Pamphilus, imperatorem oratione cōpellauit, hymnūq; recitauit, quò eius causa Deo gratias ageret. Cum autē dicēdi finem fecisset, tum imperator, & si (inquit) pro aliis rebus omnibus Deo gratiā habeo, pro eo tamen maximè, quòd vestrum hunc conuentū cerno: quandoquidem supra quàm sperabā accidit, vt tantus numerus sacerdotum Christi in vnū cogeretur. Est mihi quidem in optatis vos omnes eadem sentientes, eandēq; amplexantes sententiam videre. Nam ecclesiæ Dei dissensionem quouis malo grauiorem censeo. Itaq; cum mihi nuntiata essent ea, quæ vtinā non audiuissem, vehemēter animi discruciar: cūq; certior factus essem vos discordare mutuò, quos neuiquā deceret, præsertim cum ministri Dei, & pacis procuratores sitis, ob eam causam hoc sacrum concilium conuocandum curauit. Ac cum imperator sim & vester conseruus, munus hoc à vobis postulo, Deo communi omnium moderatori gratum, & cum mihi ad accipiendum, tum vobis ad dandum accommodatum: quòd quidem non aliud est, quā vt causas controuersæ in medium proferatis, eisdēq; finem imponatis concordem & tranquillum, vti exteris hostibus & tyrannis è medio sublatis, ipse vobiscum vnà istud trophæum contra inuidū dæmonē erigamus. Nam ille vestra bona vobis inuidens, hanc intestinam seditionem inuexit. Quæ cū imperator Latino sermone dixisset, vnus, qui astabat, eadem Græco interpretatus est.

*Quomodo Imperator postq̄ ambas partes audiuisset,
Arium eiusq; sectatores condemnatos exterminauerit. CAPVT XIX.*

QVA re confecta, à sacerdotibus de fide disputari cœptum est. Imperator autem vtriusq; partis rationibus non attentas solum, verum etiam patientes aures præbuit. atque vt his qui bene dixerāt, assensus est, sic illos, qui certandi studio ducebantur, à contentione auocauit: cum singulis deniq;, quatenus eorum sermonē assequi & intelligere poterat (nā ne Græcæ quidē linguę ignarus fuit) eatenus benignè ac placidè disseruit. Ad extremū omnes sacerdotes inter se ipsi consensere, filiūq; patri cōsubstantialem esse

SOZOMENI HISTOR.

esse suffragijs confirmauere. Soli autem decem & septem dicuntur primò quidem Arii approbasse opinionem, statim tamen post complures quoq; istorum ad communem omnium fidem ac sententiam se transfuisse. Cui etiam imperator, quia hanc concilij consensionem à Deo approbatam opinatus sit, lubens suffragatus est. Eum autem, qui cõcilij decretis contraueniret, vt pote diuinas decisiones labefactantem, edixit exilio multandum esse. Cæterùm quam necessum putauit quo symbolum fidei tum approbatæ, de cætero posteritati cum ratum maneret, tum exploratè cognitum esset, ipsam illius formulam ad veritatem planius declarandam hoc loco citare, tamen cum pij viri, ijq; amici, et rerum eius generis periti me docerent, res eiusmodi à sacerdotibus solum & episcopis debere tum dici, tum audiri, eorum sanè approbauit consilium. Nam verisimile est nonnullos, qui non sunt initiati mysterijs, hunc librum perlecturos.

*De ijs qua Concilium statuerat, & quòd damnato
Ario libros eius igni tradidit, ac de ijs qui con-
cilio assentiri renuerunt, & paschalis consti-
tutione.*

CAPVT XX.

Verum ne dum arcana, quæ reticenda sunt, quoad fieri potest, occultentur omnia concilij decreta incognita videantur, intelligendum est concilium filium patri consubstantialem definiuisse: eos autem, qui dicebant, tempus fuisse, quando non erat, & ante, quàm nasceretur, non extitisse, aut ex alia substantia, vel essentia quàm patris constare, aut conuerti mutariue posse, abdicasse penitus, & ecclesia Catholica alienos pronuntiasse. Quam fidei formulam etiam approbauere Eusebius episcopus Nicomediæ, Theognis Nicææ episcopus, Maris Chalcedonis, Scythopolis Patrophilus & Secundus episcopus Ptolemaidis, vrbis Libyæ. At Eusebius cognomento Pamphilus, primo paululum hæsitauit: postea tamè cum formulam accuratius expendisset, eam sua quoque approbauit sententia. Concilium autem tum Arium tum suæ opinionis fautores pariter abdicauit, decreuitque ne veniret Alexandriam. Quin etiam & verba, quibus eius explicabatur opinio, & librum, quem

quem de eadem ediderat, inscripseratque Thalam, legi voluit, Cuius libri stylus, ut audiui (nunquam enim illum legere corrigi) ita dissolutus est, ut præ mollitia, qua diffluit, Soradæis cantibus similis videatur. Est porro intelligendum Eusebium episcopum Nicomedie, & Theognidem Nicææ episcopum, quamuis fidei formulæ consentirent, minime tamen Arii approbasse abdicacionem, neque ei subscripsisse. At verò imperator non solum Arium multauit exilio, verum etiam episcopis omnibus & populis edictum scriptum misit, ut tum illum, tum eius opinionis fautores, impiorum numero ducerent, & si qui liber reperiretur ab illis scriptum in ignem conijcerent: quo neque ipsius, neque opinionis, cuius author fuerat, vllum monumentum extaret. Quòd si quis aliquem librum eius occultare deprehenderetur, ac non illico in publicum productum incederet, ut capitis multaretur supplicio. Quinetiam epistolas ad ciuitates singillatim scriptas, quibus Arium & eius fautores damnabat, misit. Eusebium porro & Theognidem ciuitatibus, quarum erant episcopi, exulare mandauit: scripsitque ecclesiæ Nicomedensi, ut fidei, quam conciliū traderat, adhæreret, & orthodoxos eligeret episcopos, illisque obtemperaret: memoriam autem Arianorum obliuione obruere conaretur. Nam si qui eos vel laudare, vel eorum doctrinam amplecti aggrediretur, minatus est se illum supplicio affecturum. In quibus literis declarauit præterea se Eusebio valde infensum esse, utpote qui antea tyranni partes egisset, & ipsi struxisset insidias. Quare istarum literarum ab imperatore scriptarum authoritate, Eusebius & Theognis ecclesijs, quibus præerant, eiectione sunt. Atque Nicomedensis ecclesiæ gubernationem cepit Amphion, Nicææ autem Chrestus. Itaque controuersia de fide iam sublata, Concilio visum est, ut omnes diem festum Paschatis vno eodemque tempore celebrarent.

Quòd Acesium Nouatianorum episcopum in concilium Imperator accersit. CAP. XXI.

Fertur item imperatorem, quò omnium Christianorum prouideret concordie, Acesium episcopum ecclesiæ Nouatianorum ad conciliū vocasse, ostendisseque ei concilii

de fi-

SOZOMENI HISTOR.

de fide, & de festo Paschæ decisionem, quæ iam tum episcoporum subscriptionibus confirmata fuerat, percunctatum esse, utrum ille eorum approbaret sententiam. Respondisse autem Acesium nihil novi decisum esse, conciliiq; decretum laudasse. Sic namq; se ab ineunte ætate didicisse tum credendum, tum festum agendum esse. Cui imperator, cur ergo, inquit, cum eadem sentias quæ cæteri, te ab eorum cõmunionem segregas? Cum verò in medium proferret Acesius dissensionem, quæ regnante Decio inter Nouatum & Cornelium intercesserat, & quomodo qui post baptismum peccato illo, quod peccatum ad mortem sanctæ scripturæ vocat, se obstringeret, mysteriorum cõmunionem indigni essent (nã non in sacerdotum, sed in Dei solius situm esse potestate, illud peccati genus ignoscere) imperator accepto sermone, dixit erigito tibi scalam, Acesi, & solus in cælum ascendo. Que quidem arbitrator imperatorem Acesio dixisse, non quò eum laudaret, sed quò homines existimarent se minime à peccati labe vacuos esse.

Ca^m istud de paphnutio canonem statuere voluerat, ut quicumq; ad sacerdotij dignitatem euecti essent, cum vxoribus, Arrianisq; familiaribus, quas anteq; sacris initiati erant duxerant, non est suspectus. nã in Concilio nigeno contrarium creditur statutum. nã in Concilio nigeno contrarium creditur statutum. nã in Concilio nigeno contrarium creditur statutum.

De canonibus quos Concilium posuit, & quòd cum canonem statuere voluerat, ut quicumq; ad sacerdotij dignitatem euecti essent, cum vxoribus, Arrianisq; familiaribus, quas anteq; sacris initiati erant duxerant, non dormirent, in mediũ prodiens Paphnutius quidam confessor intercedebat. CAP. XXII.

ex Eusebio de Demost. f. 10. et Epiph. heresi. 59. 2^a

Concilium verò ad mores eorum, qui in ecclesiis atatem degunt, rite instruendos omni cura & cogitatione incumbens, leges, quas vocant Canones, fanciuit. Ac dum est de hac re deliberatum, aliis visum est legem introducere, quæ iuberet, ut episcopi, presbyteri, diaconi & subdiaconi, cum vxoribus, quas antè duxissent, quàm essent sacris initiati, neutiq; dormirent: at Paphnutius confessor in mediũ confessus surgens, illi legi cõtradixit: nuptiasq; honorabiles, & cõsuetudinẽ virorum cum suis vxoribus, continentiam vocauit. Postremò conciliũ hortatus est, ut talẽ legem minime promulgaret. Nam rem esse ad ferendum difficilem: & fortasse causam illorum vxoribus fore, ut non satis castè vitam

vitam traducant. Ac veterem ecclesiæ traditionem esse, ut qui cælibes gradum sacerdotalé consecuti fuissent, postea minime vxores ducerent: qui autem post nuptias ad eum ordinem vocati essent, hi ab vxoribus, quas habebant, minime separarentur. Atq; ista quidem, licet coniugii experti, fualit Paphnutius. Cuius sententiã approbavit cõcilium: & de hac re nullam legem tulit, sed eam in cuiusque arbitrio, non in necessitate poni voluit. De aliis autem rebus, uti sibi rectum videbatur, leges, quibus ecclesiæ status gubernaretur, conscripsit. Verùm has, cum apud multos extent, facilè est cuique pro arbitratu perlegere,

De Meletio, & quomodo sanctum Concilium pulcherrimè quæ ad causã eius cognitionem spectabant, disposuerit.

CAP. XXIII.

HIS accedit, quòd cum in res à Meletio in Aegypto fortè gestas accuratè inquisitum esset, concilium contra eum pronuntiauit sententiam, ut videlicet Lycù incoleret, nomèq; solù retineret episcopi: atq; de reliquo neque in vrbe, neque in pago vllum ecclesiæ ministrum ordinaret. Qui autem essent iam ab eo constituti, illi neque à communionem quidem, neque à ministerio excluderentur, sed tamen cæteris clericis in singulis ecclesiis ac provinciis constitutis, essent honore inferiores. Quinetiam ut in loca demortuorum succederent, si modò tum suffragio populi idonei viderentur, tum episcopus ecclesiæ Alexádrinæ eos designaret: sed minimè liceret, quos vellét, suo ipsorù arbitrio deligere. Istud quidem cõcilio æquum putabatur, cum secum consyderaret, quàm temerario & præcipiti impetu ad ministros ecclesiæ creandos, tum Meletius ipse, tum suæ opinionis fautores ferri consueuissent. Nam Meletius, cum Petrus, qui post martyrio occubuit, eo tempore, quo Alexádrinam regebat ecclesiam, propter persecutionem tum ingrauescentem fugam cepisset, ministrorum ordinationes ad Petrum solum pertinentes sibi arripuit.

Quòd

SOZOMENI HISTOR.

Quòd Imperator ubi eos qui cōcilio interfuere Constantinopolim conuocasset, epulum publicū illis exhibuit, magnificeq; donatos, ad concordiam omnes hortatus est, ac quæ à concilio diuino decreta fuerunt, Alexandriam & in omnes partes perferri curauit. CAP. XXIIII.

HIS rebus à concilio ad hūc modum decretis, accidit, ut dies festus, iam anno vigesimo imperij Constantini vertente, ageretur. Erat enim Romanis in more positum, ut decimo quoq; anno imperij cuiusque imperatoris diem festum celeberrimo hominum conuentu agitarēt. Quapropter imperator opportunum sibi tēpus ad id, quod instituerat, oblatum arbitratus, totum concilium ad epulū inuitauit, omnesque donis, prout cuiusque dignitas poscebat, honorificè remuneratus est. Vbi verò domum iam redire constituerant, imperator, conuocatis in vnum omnibus, eos cohortari cœpit, ut tum in fidem concordarent, tum pacē inter ipsos mutuò amplexarentur, quò in posterum vitam tranquillam, & ab omni contentione vacuam dederent. Atque longa oratione in hanc sententiam habita, ad extremum iussit, ut preces pro se, pro liberis, pro imperio denique attentis animis funderent, & Deum assidue precarentur. Quæcum illis, qui tum Nicæam venerant, dixisset, & eiusmodi oratione instruxisset, literas quoq; ad singulos cuiusque ciuitatis scripsit ecclesias, eo cōsilio, ut eos qui abfuisent à cōcilio, de rebus in eo tā præclare administratis certiores faceret. Alias præterea literas separatim ad Alexandrinā scripsit ecclesiam, hortatus, uti omni dissidio ac similitate deposita, in fide à concilio edita consentirent. Eam enim nihil aliud esse quàm Dei sententiam consensu tot tantorumque episcoporum per spiritum sanctum stabilitam, & post accuratam inquisitionem, atque adeo exploratam disceptationem rerum omnium in controuersia positaram comprobata.

PRIMI LIBRI FINIS.

HERMIAE